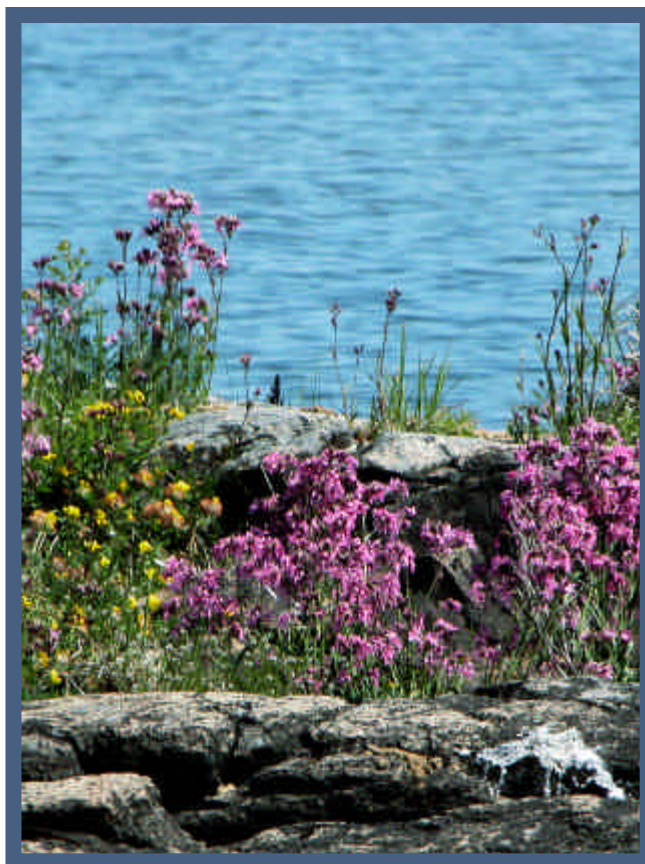

Natur och vatten

Mål

VI TAR VARA PÅ OCH UTVECKLAR
KOMMUNENS VÄRDEFULLA NATUROM-
RÅDEN, SÅ ATT VÄRDENA BESTÅR OCH
KOMMER INVÅNARNA TILL GODO SAM-
TIDIGT SOM OMRÅDENA BEVARAS FÖR
FRAMTIDA GENERATIONER.

VI VÄRNAR OM KOMMUNENS VATTENTILL-
GÅNGAR, BÅDE YTVATTEN OCH GRUND-
VATTEN, SAMT ANVÄNDER DEM PÅ ETT
LÅNGSIKTIGT HÅLLBART SÄTT.

Bakgrund

Naturen är grunden för ett hållbart samhälle

Kontakt med naturen är ett basbehov som påverkar våra livsstilar och beteendemönster, och ger oss kraft att orka med arbete och stress.

En aktiv och genomtänkt naturvård är en viktig del i arbetet för ett hållbart samhälle både ekologiskt, socialt och ekonomiskt.

Samma grundläggande värden som är basen för utformningen av miljö kvalitetsmålen ska ligga till grund för naturvårdsarbetet:

- Människors hälsa
- Den biologiska mångfalden och naturmiljön
- Kulturmiljön och de kulturhistoriska värdena
- Ekosystemens långsiktiga produktionsförmåga
- En god hushållning med naturresurser

Många naturvärden har sin historia i ett samspel mellan människan och naturen, där människan i sitt användande av naturresurser har gett förutsättningar för att speciella naturtyper och arter har utvecklats.

Innanhavet Väner. Inget vatten är nytt, det är samma vatten som funnits mycket länge och som kommer att finnas mycket länge än.

Vatten är liv

Vatten finns i vår vardag och i allt vi gör. För oss i vår del av världen är det så självklart att vi inte tänker på att rent vatten är en begränsad resurs.

På vår fritid tar vi för givet att det skall finnas vatten att bada, segla och fiska i.

Biologisk mångfald

Biologisk mångfald är all den variation vi ser i naturen och variationen hos allt levande på vår jord. Detta fantastiska myller av liv är viktigt att bevara.

Vänersborg har ett unikt läge med stora koncentrationer av flyttande fåglar som passerar vår och höst. Få platser har en sådan koncentration av värdefulla fågellokaler.

Många intressen

Alla olika intressen för användandet av våra vattenresurser gör att det blir konkurrens om vattnet och olika konflikter kan lätt uppstå. Det är därför i planerings sammanhang viktigt att vi bevakar hur våra vattentillgångar skall nyttjas.

Den översiktliga planeringen ger kommunen ett stort ansvar och möjligheter att planera och påverka vattnets användning.

■ ■ ■ Läs mer:

Kapitlet Miljörisker

Nuläge

Naturen i Vänersborgs kommun

Vänersborgs kommun har fantastiska förutsättningar för att ge sina kommuninvånare tillgång till olika naturupplevelser, i små kvartersskogar, lite större tätortsnära skogar och stora rekreationsskogar såsom Halle- och Hunneberg och Kroppefjäll.

Sist men inte minst vatten, åtskilliga mil av Vänerkust och många sjöar.

Några av kommunens finaste områden:

- Vänerkusten
- Vänersnäs med en vacker och oexploaterad skärgård
- Platåbergen Halle- och Hunneberg som är en Ekopark
- Västra Tunhem
- Kroppefjällsområdet med värdefulla naturskogar och lövskogar
- Hullsjön, Dättern och Håstefjordarna samt Vänersborgsviken, alla viktiga fågellokaler för både häckande och rastande fåglar

Värdet av fin natur bör ses som en tillgång som inte kan mätas i pengar. Vid all planering har vi möjligheten att ta tillvara denna resurs. Det

gäller att utnyttja och spara de områden som har den bästa potentialen ur både ett kvalitets- och ett skötselperspektiv.

■ ■ ■ Läs mer:

Värdefull natur i Vänersborgs kommun, Miljö- och hälsoskyddskontoret 1993. Underlagsdelen.

Lagstiftning för hållbar utveckling

För att skydda miljö och natur finns Miljöbalken. Dess mål är att främja en hållbar utveckling och på så sätt tillförsäkra levande och kommande generationer en hälsosam och god livsmiljö.

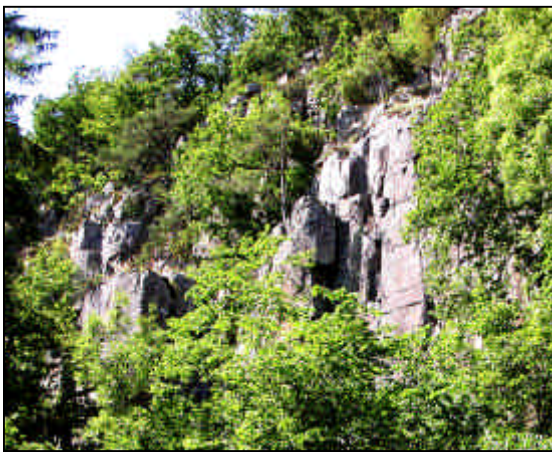
Samrådsplikt

(Miljöbalken 12 kap 6 §)

Samrådsplikt gäller vid ingrepp i naturmiljön. För åtgärder som inte är tillståndspliktiga eller anmälningspliktiga finns ändå en skyldighet att anmäla åtgärden för samråd. Detta gäller den som ska bedriva en verksamhet eller utföra en åtgärd som väsentligt kan komma att ändra naturmiljön.

Anmälan för samråd görs till länsstyrelsen, eller i vissa fall till Skogsstyrelsen.

Även i tveksamma fall bör en anmälan göras. Om en anmälan inte har gjorts har verksamhetsutövaren bevisbördan för att naturmiljön inte skadas.

I rasbranterna utmed Halle- och Hunneberg finns botaniskt rika löv- och barrskogar.

Natura 2000-områden

(Miljöbalken 7 kap 27-29§§)

I Vänersborgs kommun finns följande Natura 2000-områden:

- Områden på Kroppefjäll
- Trone mosse
- Strandängar vid Stora och Lilla Hästefjorden

- Norra Vänersnäs
- Dättern
- Halle- och Hunnebergs rasbranter
- Öjemossarna på Hunneberg
- Hullsjön

Natura 2000 är ett nätverk av värdefulla naturområden inom EU som ska skyddas för framtiden. EU-länderna arbetar här gemensamt fram till vilka naturområden som väljs ut. Varje medlemsland ansvarar sedan för att skydda och vårda sina Natura 2000-områden.

Natura 2000-områdena är också områden av riksintresse.

Tillstånd för verksamheter "som på ett betydande sätt kan påverka miljön" i ett Natura 2000-område kräver tillstånd från länsstyrelsen. Den första juli 2001 trädde nya bestämmelser i kraft angående detta.

Den som planerar en sådan verksamhet i ett Natura 2000-område, skall göra en miljökonsekvensbeskrivning.

Tillstånd lämnas inte för ingrepp som riskerar att på ett betydande sätt påverka bevarandet av arter och naturtyper, som Natura 2000 avser att skydda. Undantagsvis kan i sådana fall tillstånd dock lämnas av regeringen.

Riksintressen för Naturvård

(Miljöbalken 3 kap)

I Vänersborgs kommun finns följande:

- Trone mosse
- Skogsmossen
- Dyr mosse
- Kroppefjäll
- Södra delen av Skee mosse
- Strandängar vid Östra Hästefjorden
- Strandängar vid Stora Hästefjorden
- Norra Vänersnäs
- Dättern
- Halle- och Hunneberg
- Tunhemsslätten med Hullsjön

Riksintressena redovisas också utförligare i särskilt kapitel.

■ ■ ■ Karta:

Se kapitel Riksintressen för naturvård och Natura 2000.

Naturresevat och naturminnen

(Miljöbalken 7 kap 4 §)

Ett område får skyddas som naturresevat om det behövs för att bevara biologisk mångfald, vårda och bevara värdefulla naturmiljöer, tillgodose behov av områden för friluftslivet eller om det behövs för att skydda, återställa eller nyskapa värdefulla naturmiljöer eller livsmiljöer för skyddsvärda arter.

Naturreservat fastställda av länsstyrelsen:

- Halle- och Hunneberg med rasbranter och Västra Tunhem
- Hullsjön
- Dättern, norra
- Del av Kroppefjäll
- Norra Vänersnäs

Naturreservat fastställda av kommunen:

- Nygårdsängen
- Dalbobergen

Naturminnen
(Miljöbalken 7 kap 10 §)

I Vänersborgs kommun finns fem naturminnen:

- Ett bestånd av idegran på Kroppefjäll
- En lind vid Fagerskog på Dal
- En ek vid Binäs, västsida av St Hästefjorden
- En grupp med ekar på Viksängen
- En ek vid Näsbyholm på Vänersnäs

Naturminnen skyddas efter beslut av länsstyrelsen eller kommunen med stöd av miljöbalken.

Redovisning av naturreservat och naturminnen på karta.

Klippstränder med blommande tjärblomster på Norra Vänersnäs, en Vänerskärsgård med stora naturvärden.

Stora opåverkade områden (Miljöbalken 3 kap 2 §)

Att skydda stora områden som idag är obetydligt påverkade ger en handlingsfrihet för framtiden. Det ger framtida generationer möjligheter att nyttja områden för behov som vi idag inte kan förutse. Större sammanhängande landsbygdområden har också ett värde för jord- och skogsbruk och för de människor som är verkamma på landsbygden.

Område som bör ses som stort opåverkat område:

- Den västra delen av kommunen mellan Gundlebosjön och Stora Hästefjorden.

■ ■ ■ Läs mer:

Kapitlet Rekommendationer

Ekologiskt särskilt känsliga områden (Miljöbalken 3 kap 3 §)

En analys av vilka mark- och vattenområden i kommunen som är särskilt känsliga från ekologisk synpunkt gjordes inför ÖP-arbetet 1990.

Viss revidering av dessa områden har gjorts.

Till ekologiskt särskilt känsliga områden, räknas områden med instabila och störda produktionsförhållanden eller ömtåliga områden som har särskilda ekologiska värden eller hotade arter.

Instabila eller störda områden kan vara näringsrika och övergödda sjöar och vattendrag, försurade områden och deponeringsområden.

Andra kan vara områden med särskilda ekologiska värden som ädellövskogar, våtmarker, sjöar och vattendrag. Det kan också vara biotoper i jord- och skogsbruket som har särskild betydelse för faunan såsom rast- och övervintringslokaler och yngelplatser.

Utöver nedan redovisade områden kan också våtmarker betraktas som ekologiskt känsliga.

I Vänersborgs kommun bedöms följande områden som ekologiskt särskilt känsliga områden:

- Kroppefjäll
- Stora och Östra Hästefjorden
- Frändeforsån
- Dälpan
- Lillån (på Dal)
- Vassbotten
- Hullsjön med Stallbackaån
- Halle- och Hunneberg
- Bodaneälven
- Risån med Källe sjö och Kyrkesjön
- Älvsuget och Väneren
- Göta älv
- Dättern med Brandsfjorden

■ ■ ■ Läs mer:

Underlagsdelen

Den gamla smedjan vid Vassändaviken. Ett tätortsnära kulturlandskap med strandängar, fin flora och rikt fågelliv. I södra delen av viken ligger fornlämningar efter Brätte stad.

Andra särskilt värdefulla naturområden (Miljöbalken 3 kap 6 §)

Här avses områden med natur- och kulturvärden och av särskilt värde för friluftslivet. Sådana områden redovisas också i sammanställningen "Värdefull Natur i Vänersborgs kommun".

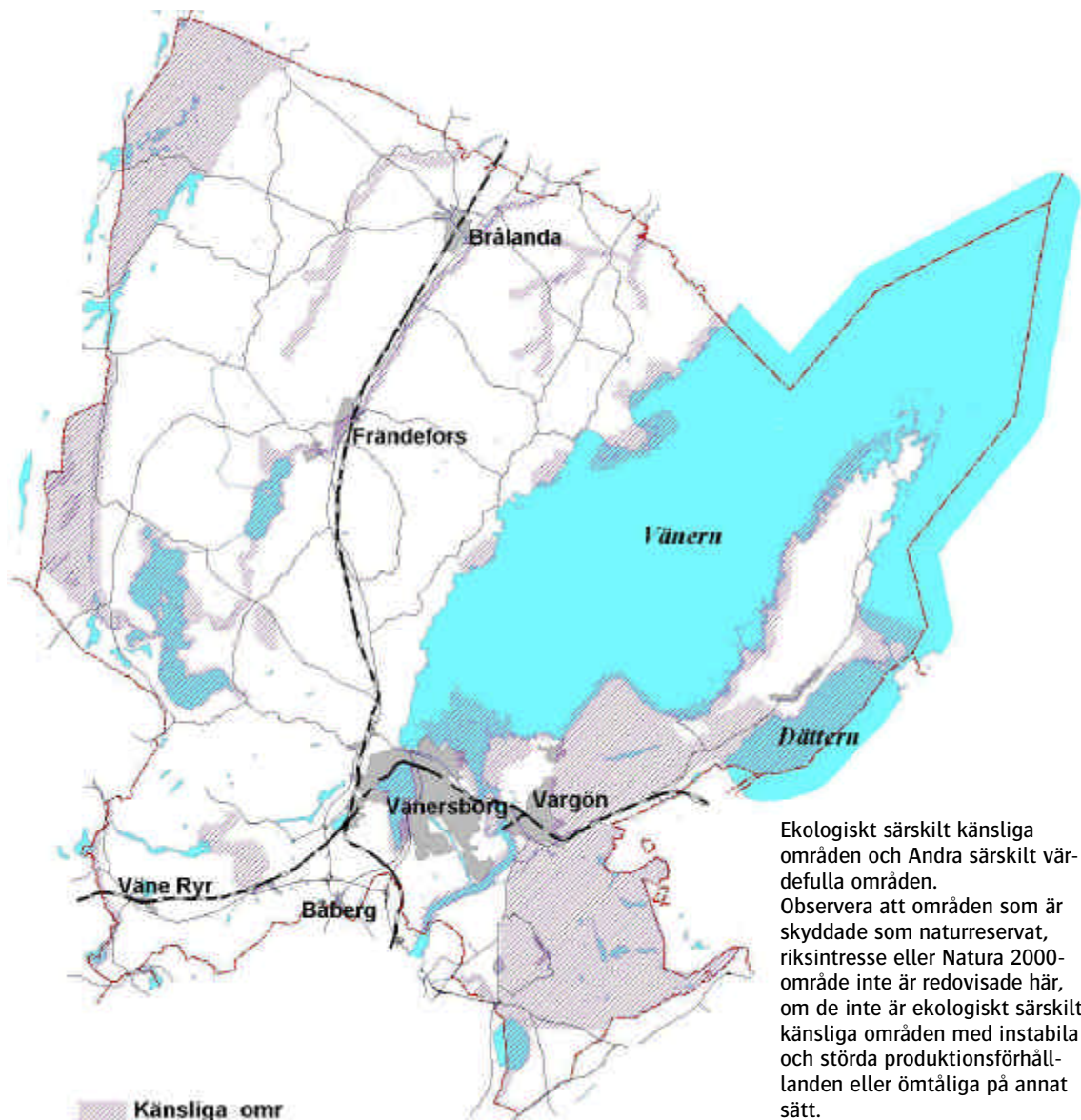
Behovet av grönområden i tätorter och i närheten av tätorter skall särskilt beaktas.

Nedan uppräknade områden i kommunen bör särskilt framhållas som sådana särskilt värdefulla naturområden:

- Lobergsviken - Rörvik - Sanneboviken
- Gälle udde
- Sandvikebergen - Timmervik
- Takan - Derre huvud
- Holmängen
- Mossedrag
- Ramnered - Grunnebo
- Vassändaviken
- Halleskogen
- Peneplanet vid Nordkroken
- Gaddetorp
- Margreteberg - Munkesten - Vänersnäs
- Vänersnäs västsida

■ ■ ■ Läs mer:

Underlagsdelen

Biotopskydd

(Miljöbalken 7 kap 11 § samt förordning)

Länsstyrelsen eller Skogsstyrelsen kan enligt miljöbalken förklara områden som biotopskyddsområde. Det kan gälla små biotoper som man vet har stor betydelse för den biologiska mångfalden.

Markägaren har då rätt till ersättning.

■ ■ ■ Läs mer:

Aktuella områden i kommunen, se skogsvårdsstyrelsens hemsida www.svo.se, Skogens Pärlor

Det finns också mark- och vattenområden som omfattas av ett generellt biotopskydd.

Följande livsmiljöer eller biotoper omfattas av ett generellt skydd enligt miljöbalken:

- Alléer
- Pilevallar

- Källor med omgivande våtmark i jordbruksmark
- Odlingsrösen i jordbruksmark
- Småvatten och våtmarker i jordbruksmark
- Stenmurar i jordbruksmark
- Åkerholmar

Länsstyrelsen och Skogsstyrelsen kan ge dispens om det finns särskilda skäl.

Naturvårdsavtal

Ett komplement till naturreservat och biotopskydd är naturvårdsavtal. Avtalet träffas mellan stat eller kommun och markägare i syfte att bevara och utveckla ett områdes naturvärden.

Vanligen tecknas ett avtal för 30-50 år och reglerar vad fastighetsägaren får i ersättning för det ägaren förbinder sig till.

Nyckelbiotoper

Nyckelbiotoper kan betraktas som kärnområden för biologisk mångfald i skogsmark. Det är ett område med höga naturvärden där man finner eller kan förväntas finna djur och växter med speciella krav på sina livsmiljö. I anslutning till nyckelbiotoper gäller samrådspikt med Skogsstyrelsen för åtgärder som kan skada områdets naturvärden.

■ ■ ■ Läs mer:

Aktuella områden med Biotopskydd, Naturvårdsavtal och Nyckelbiotoper i kommunen, se Skogsstyrelsens hemsida www.skogsstyrelsen.se, Skogens Pärlor

Merparten av djurskyddsområdena har tillkommit för att freda sjöfågel eller säl. Fågelskyddsområdet utanför Skräcklan med öar och vassområden för häckande mäsfåglar.

Djur- och växtskyddsområden (Miljöbalken 7 kap 12 §)

Inom Vänersborgs kommun finns några fågelskyddsområden där det råder tillträdesförbud under häckningstiden.

Följande områden finns i kommunen:

- Öar i Stora Hästefjorden
- Ö i Östra Hästefjorden
- Vattenområde med småöar i Vänersborgsviken
- Hallebergs västsida

Strandskydd

(Miljöbalken 7 kap 13 § m fl)

För Vänersborgs kommun gäller generellt att det land- eller vattenområde som ligger inom 100 meters avstånd från strandlinjen vid alla sjöar och större vattendrag är strandskyddat område.

Stora Hästefjorden och Östra Hästefjorden har ett strandskydd som är 200 m. Längs Väners strand är skyddet utökat till 300 m.

Inom vissa områden är strandskyddet upphävt och ersatt av detaljplan.

Strandskyddet syftar till att trygga allmänhetens tillgång till platser för bad- och friluftsliv samt att bevara goda livsvillkor på land och i vatten för djur- och växtlivet.

Vid Källshagens gård på Holmängen är vattnet strömt. Här börjar Väners vatten sin väg ner genom Göta älv. Vägarna utmed stranden är flitigt använda för promenader och rekreation.

Inom strandskyddat område är det bland annat förbud att uppföra nya byggnader.

EU:s ramdirektiv för vatten

Det övergripande målet är:

- God vattenstatus - bevarad och förbättrad vattenkvalitet och ingen försämring - samt att trygga en långsiktig vattenförsörjning. Detta gäller både ytvatten och grundvatten.

Målet skall vara uppnått år 2015.

Sverige har delats in i fem vattendistrikt. Vänersborgs kommun hör till Västerhavets vattendistrikt och vattenmyndigheten finns på Länsstyrelsen i Västra Götaland.

En rapport skall lämnas till EU som innehåller en beskrivning av våra vatten samt påverkan, och en ekonomisk analys av vattenanvändningens betydelse för samhället. Detta ansvarar Naturvårdsverket och SGU för, efter samråd med berörda myndigheter och organisationer.

Åtgärdsprogram skall tas fram för vattendistriktet.

Regionalt och lokalt planeringsunderlag

Naturinventeringar som gjorts i kommunen:

Ängs- och hagmarker

I slutet av 1980-talet gjordes på uppdrag av Länsstyrelsen en ängs- och hagmarksinventering i Vänersborgs kommun.

Ängar och hagar är en del av kulturlandskapet. Ogödslade ängs- och betesmarker har ett växt- och djurliv som har utvecklats under många års intensivt utnyttjande för foderproduktion. De har också stora kulturhistoriska värden och är uppskattade rekreativområden

Skötseln (hävden), har upphört på många av dessa marker.

Lövskogar

Under 1980-talet inventerades på uppdrag av

Länsstyrelsen lövskogsområden i Vänersborgs kommun.

Lövskogar har inte någon större utbredning i kommunen då jordar där lövskog trivs odlats upp till åker. Värdefulla lövskogar finns främst utmed Vänerkusten samt Halle- och Hunnebergs rasbranter.

Våtmarker

I slutet av 1980-talet gjordes på uppdrag av Länsstyrelsen en våtmarksinventering i Vänersborgs kommun.

Flera av kommunens våtmarker är upptagna i den nationella myrskyddsplanen. Dessa är Ske mosse, Trone mosse samt mossar på Halle- och Hunneberg (Rörmossen, Store mosse, Blacke mosse, Öjemossarna samt våtmarksområdet runt Ekelundssjön). Dessa mossar ingår också i Halle- och Hunneberg - riksintresse för naturvård. Öjemossarna på Hunneberg är naturreservat samt ett Natura 2000-område.

Skogsmossen och Dyre mosse är av riksintresse för naturvård.

Trone mosse är Natura 2000-område samt av riksintresse för naturvård.

Dättern är en internationellt värdefull våtmark, ett Ramsarområde, av riksintresse för naturvård samt Natura 2000-område. Delar av stränderna är naturreservat.

■ ■ ■ Läs mer:

- 1) Ängar och hagar i Vänersborgs, Melleruds och Ämåls kommuner, Lst i Älvsborgs län Rapport 1996:3
- 2) Lövskogar i Vänersborgs kommun, Lst i Älvsborgs län Rapport 1991:2
- 3) Våtmarker i Älvsborgs län, Lst i Älvsborgs län Rapport 1993:6
- 4) Områden som redovisas i Länsstyrelsens inventeringsrapporter kan hämtas hem på karta på länsstyrelsens hemsida www.o.lst.se (GIS och kartor)

Miljömål för Vänersborgs kommun - natur och vatten

De svenska miljökvalitetsmål som särskilt berör naturvärden är:

- Levande skogar
- Myllrande våtmarker
- Levande sjöar och vattendrag
- Ett rikt odlingslandskap

Förslag till miljömål

Levande skogar

- Att alla skogar i kommunen sköts på ett sätt så att biologisk mångfald, kulturhistoria och sociala värden bevaras, samtidigt som den biologiska produktionen upprätthålls.

- Att öka den biologiska mångfalden i värde-

full skogsmark i kommunen, genom lämplig skötsel så att mängden död ved, lövskog och gammal skog gynnas.

- Bevara och utveckla mindre tätortsnära skogsområden i anslutning till bebyggelse så att områdenas natur- och kulturvärden bevaras.

Myllrande våtmarker

- Att bevara de våtmarker och småvatten som idag finns inom kommunen.

Levande sjöar och vattendrag

- Tillgång för alla till levande stränder och strandmiljöer utmed vattendragen, sjöar och Vänerkusten, både med avseende på natur, kultur och friluftsliv.

- Hävdade (betade eller slåttrade) strandängar vid Vassändaviken så att växter knutna till ängen och maderna gynnas.

- Att öringen åter leker i Lillån vid Önafors.

Skärgården utmed Vänersnäs är en vattenvildmark.

- Att en fast stam av havsörn häckar utmed Vänerkusten inom kommunen.

Ett rikt odlingslandskap

- Att jordbruksmark i kommunen brukas på ett sätt så att biologisk mångfald, kulturhistoria och sociala värden bevaras.

- Ökad areal ekologisk odling i kommunen

- Att småbiotoper i kommunen som utgör rester av det äldre odlingslandskapet, sköts genom slätter och bete, så att många av de gamla ängsväxterna åter blommar.

- Att strandängarna vid Vassändaviken betas och att de växter knutna till ängen och maderna ökar.

Så når vi målen

- Rekommendationerna i ÖP är ett viktigt verktyg för att nå miljömålen.
- Kommunen ska arbeta utifrån beslutade miljömål. Se förslag till miljömål ovan.
- Kommunen ska i alla sammanhang arbeta utifrån Miljöbalken 1 kap 1§, första stycket:
“...insikten att naturen har ett skyddsvärde och att människans rätt att förändra och bruka naturen är förenad med ett ansvar för att förvalta naturen väl.”

